

Анализ на данните за нотификациите по системата за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF), свързани с добавки в храните за периода 2018 - 2021 г.

1. Въведение

Системата за бързо предупреждение на храни и фуражи (RASFF¹), която е обща за всички държави членки на Европейския съюз (ЕС), е създадена с Регламент (ЕО) № 178/2002². Чрез тази система на компетентните органи за контрол върху храните и фуражите на държавите членки на ЕС се предоставя ефективен и добре функциониращ инструмент за обмен на информация за рисковете за здравето на човека и животните, произтичащи от храни или фуражи и за мерките, които са взети или предстои да бъдат взети за овладяване на тези рискове.

Системата функционира при спазването на разпоредбите на законодателството на ЕС:

- член 50 от Регламент (ЕО) № 178/2002;
- Регламент (ЕС) № 16/2011³ за установяване на мерки за прилагане за Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи, който е отменен с Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/1715 на Комисията от 30 септември 2019 г.⁴;

Нотификациите, свързани с добавки в храните, макар че представляват малка част от всичките издадени по RASFF нотификации, са съществен елемент от системата.

Добавките в храните са голяма група вещества от синтетичен или натурален произход, които се влагат целенасочено в храните по технологични съображения. Тяхното прилагане трябва да бъде съобразено с изискванията на Регламент (ЕО) №

¹ Rapid Alert System for Food and Feed

² Регламент (ЕО) № 178/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 28 януари 2002 година за установяване на общите принципи и изисквания на законодателството в областта на храните, за създаване на Европейски орган за безопасност на храните и за определяне на процедури относно безопасността на храните

³ Регламент (ЕС) № 16/2011 на Комисията от 10 януари 2011 година за установяване на мерки за прилагане за Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи OJ L 6, 11.1.2011, р. 7–10

⁴ Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/1715 на Комисията от 30 септември 2019 година за определяне на правила за функционирането на системата за управление на информацията относно официалния контрол и нейните компоненти (Регламент за IMSOC), C/2019/7005, OJ L 261, 14.10.2019, р. 37–96

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

1333/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 година относно добавките в храните⁵. Въпреки, че добавките в храните имат важно значение за запазване качествата и безопасността на хранителните продукти (например консервантите), те са химически вещества и като такива могат да проявяват вредно въздействие върху организма при нерегламентирано им използване (твърде високи нива на употреба, влагане в храни, за които не са разрешени, използване на неразрешени вещества). Освен това, някои добавки в храните могат да предизвикат алергични реакции при чувствителни индивиди и поради това, посредством етикета, потребителите трябва да са добре информирани за съдържащите се в храната добавки.

Установяването на нарушения при храни, които са обект на вътрешностна търговия или на търговия с трети страни подлежи на нотифициране по системата RASFF.

2. Анализ на данните от системата RASFF, отнасящи се за добавки в храните за периода 2018 - 2021 г.

Сравнителен анализ на RASFF нотификациите за добавки в храните по вид и брой за периода 2018 - 2021 г.

В настоящия материал са проследени данните от системата RASFF, засягащи установени несъответствия относно **добавки в храните** за периода 2018 - 2021 година.

Общият брой на RASFF нотификациите, отнасящи се до добавки в храните за посочения период е **604 бр.** Най-голям е дялът на нотификациите за отхвърляне/отказ за внос на граничен контролно-пропускателен пункт (231 бр.), последвано от нотификациите за информация за насочване на вниманието (146 бр.), нотификациите за предупреждение (108 бр.) и нотификациите за информация, изискващи проследяване (119 бр.)(виж **Фигура 1**).

Всичките гореописани нотификации се отнасят за незаконно или неправилно прилагане на добавки в храни, както и за случаите, в които не се декларира влагането на дадена добавка в храната.

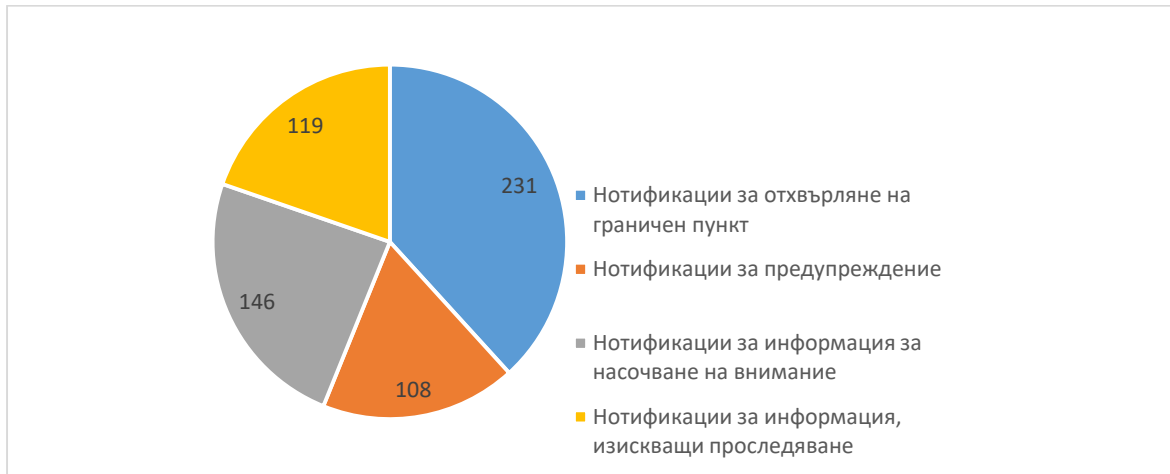
⁵ Регламент (ЕО) № 1333/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 година относно добавките в храните, OJ L 354, 31.12.2008, р. 16–33

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

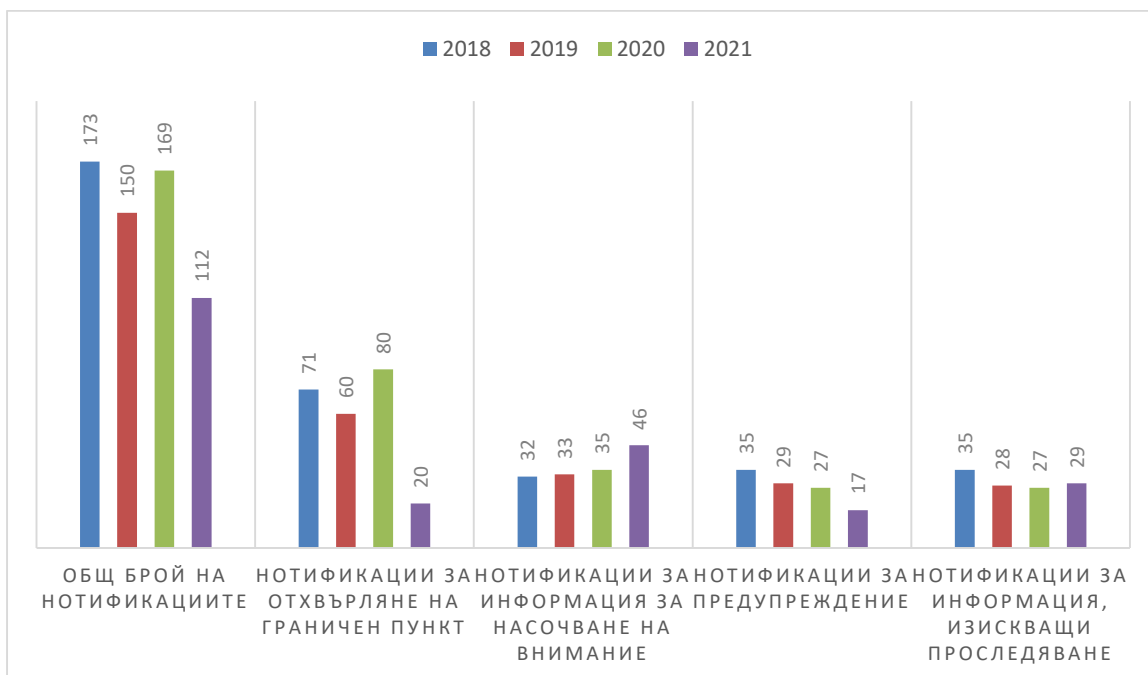
тел. 02/4273056

Фигура 1 Разпределение на RASFF нотификациите за добавки в храните по вид за периода 2018-2021 г.

На **Фигура 2** е показана тенденцията по години на броя на нотификациите съгласно вида им за периода 2018 - 2021 година.

Фигура 2: Разпределение на RASFF нотификациите за добавки в храните по брой и по години

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

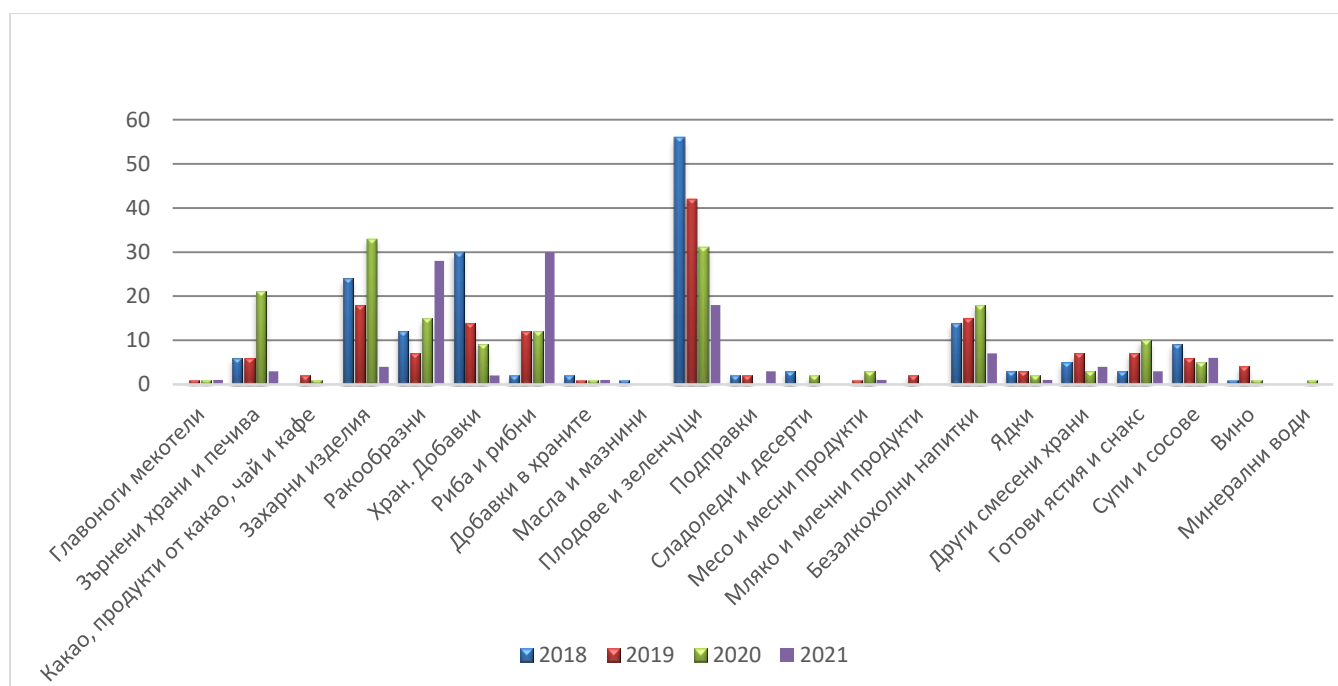
тел. 02/4273056

Съпоставяйки броят на нотификациите през четирите години, може да се направи извода, че през 2021 г. броят на нотификациите, отнасящи се до добавки в храните е бил по-малък, в сравнение с броя им за останалите години. Най-висок е техният брой през 2018 г. През 2021 г., обаче се наблюдава тенденция към увеличаване на броя нотификации за информация за насочване на вниманието и намаляване на броя нотификации за отхвърляне на граничен пункт. През 2021 г., се наблюдава и увеличаване на броя на нотификациите за информация, изискващи проследяване, които се издават за продукти, за които е установен (потенциален) риск за здравето на консуматора и този продукт е на пазара в една или повече държави, участващи в системата RASFF. По отношение на нотификациите за предупреждение се наблюдава тенденция към намаляване на техния брой (най-голям е броят им през 2018 г.)

Сравнителен анализ на RASFF нотификациите за добавки в храните по категории храни за периода 2018 - 2021 г.

При регистрираните проблеми с безопасността на храните, публикувани в системата RASFF относно добавките в храни, интерес представлява разпределението на нотификациите по засегнати категории храни (Фигура 3)

Фигура 3: RASFF нотификации за добавки в храни по категории храни и по години

През 2018 г., най-голям брой нотификации се отнасят за плодове и зеленчуци, следвани от хранителни добавки, захарни изделия, безалкохолни напитки, супи и сосове и др. През 2019 г., отново броят на нотификациите, отнасящи се за плодове и зеленчуци е най-голям, последвано от захарни изделия, безалкохолни напитки, хранителни

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

добавки, риба и рибни продукти и др. През 2020 г., най-много несъответствия са установени в захарни изделия, последвано от плодове и зеленчуци, зърнени храни и печива, безалкохолни напитки, ракообразни, рибни продукти, готови ястия и снаскове, хранителни добавки и др. Въпреки, че през 2020 г. се наблюдава намаляване на броя на нотификациите, отнасящи се за плодове и зеленчуци, техният брой остава висок. Смущаващо обаче е увеличаването на броя на нотификациите, издадени въз основа на установени несъответствия в захарни изделия. Тази тенденция показва разрастване на практиките на незаконно влагане на добавки в захарните изделия, които се консумират от широк кръг потребители, в т.ч. и деца.

През 2021 г., най-много несъответствия са установени в риба и рибни продукти, ракообразни и продукти от тях, следвани от плодове и зеленчуци, безалкохолни напитки, захарни изделия, зърнени храни и хлебни изделия, смесени хранителни продукти, готови ястия и закуски. Остава висок броя на нотификациите, отнасящи се до плодове и зеленчуци. Значително е намалял броя на нотификациите, издадени въз основа на установени несъответствия в захарни изделия (само 4). Тази тенденция показва намаляване на практиките на незаконно влагане на добавки в захарните изделия.

Сравнителен анализ на RASFF нотификациите по функционални класове за добавки в храните за периода 2018 - 2021 г.

Като цяло, установените несъответствия са свързани с надвишаване на разрешените нива за съдържание на добавки в храните, влагане на дадена добавка в категория храни, за които това не е разрешено или/и употреба на неразрешени вещества като добавки в храни, както и прилагане на някои измамни практики, като недекларирано влагане на добавки в храните, т.е. когато дадена добавка не е посочена на етикета на готовия продукт.

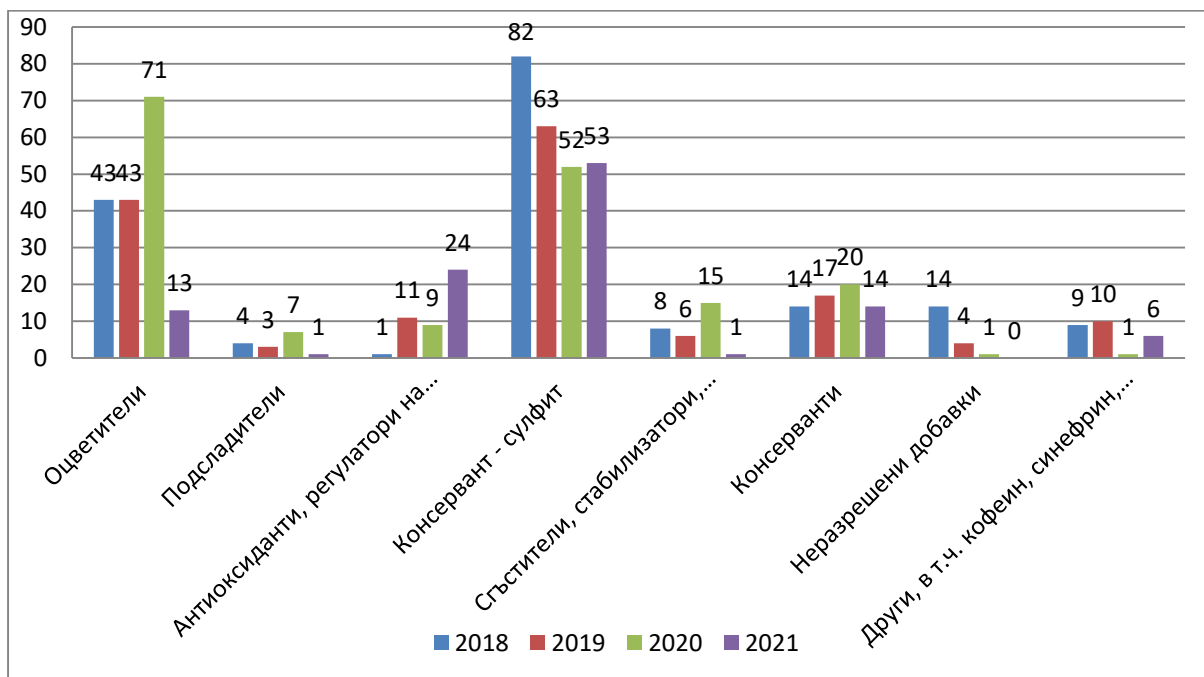
На **Фигура 4** са показани функционалните класове за добавки в храните, за които са установени несъответствия, както и броя на съответните нотификации. Целта на тази диаграма е да се направи съпоставка на мащаба на извършваните нарушения през четирите години, като се вземат предвид броя на нотификациите за различните функционални класове за добавки в храните.

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

Фигура 4: RASFF нотификации по функционални класове за добавки в храните и по години

И през трите години като най-често установявано несъответствие се очертава недекларирано влагане или твърде високи нива на сулфити в храните. Броят на нотификациите, отнасящи се до нерегламентирано използване на сулфити е най-голям през 2018 г. Също така, тези нотификации представляват най-голяма част от всички нотификации, отнасящи се до добавки в храни през тази година. И през четирите години, в системата RASFF преобладават нотификациите за твърде високи нива за съдържание или недекларирано влагане на сулфити (представляващи консерванти) в сушени плодове (особено през 2018 г.) и сушени или преработени зеленчуци, последвани от ракообразни, сосове, хранителни добавки, захарни изделия, безалкохолни напитки, смесени храни, готови ястия, месни продукти, вино. Серният диоксид (E220) и другите сулфити (E221, E222, E223, E224, E226, E226 и E228) се използват като консерванти в различни продукти, основно безалкохолни напитки, някои колбаси, бургери, захаросани, кристализирани и глазирани плодове, зеленчуци и цитрусови кори, използвани в сладкарството, плодови пълнежи за сладкарството, сушени плодове и зеленчуци и т.н. Серният диоксид се получава в процеса на производството на виното и бирата и често се прибавя към тях, за да се спре ферментацията. Някои хора, особено тези с астма, могат да реагират на серния диоксид. Серният диоксид и свързаните с него вещества могат да действат като дразнител на дихателните пътища и по този начин да ускорят пристъпа на астма у

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

пациенти, които вече имат хиперреактивни дихателни пътища в резултат на астма⁶. Поради риска от възникване на неблагоприятни реакции при чувствителни консуматори, серният диоксид и сулфитите трябва да се обявяват на етикетите на продуктите, като алергени.

След сулфитите, най-често установяваното несъответствие е нерегламентираното влагане на оцветители в храни. Тези несъответствия включват твърде високо съдържание на оцветители, влагане в храни, в които не е разрешено, използване на неразрешени багрила и необявяване съдържанието на оцветители на етикетите. Най-често споменаваните в нотификациите оцветители са азо-оцветителите, а несъответстващите продукти са от категориите храни: зърнени храни и печива, захарни изделия, безалкохолни напитки, плодове и зеленчуци (обработени-сушени и др.), готови ястия, снаскове, рибни продукти. Броят на нотификациите, отнасящи се за оцветители е най-голям през 2020 г., като най-често нотифицираните храни са зърнените храни и печива, последвани от захарните изделия. Също така, и като процентно съотношение, тези нотификации представляват най-висок процент на фона на всичките нотификации, отнасящи се до добавки в храни през тази година. За 2021 г. броят на нотификациите, касаещи оцветители значително е намалял в сравнение с 2020 г. Тези вещества, когато се приемат с храни, в които тяхното използване е разрешено, в рамките на установената от Европейския орган по безопасност на храните (ЕОБХ) допустима дневна доза (ДДД), са безопасни за здравето на консуматора по отношение на остра и хронична токсичност, канцерогенност, влияние върху репродукцията и развитието. Известни са обаче факти за непоносимост към тези добавки. Научни изследвания са показали, че консумацията на храни, съдържащи Тартразин (а също – Азурбин, Понсо 4 R и Сънсет жълто), може да предизвика изрив по кожата (уртикария), дерматит, астма или възпаление на носната лигавица (ринит) при малка част от хората. Известна е и така наречената “кръстосана реактивност”. Хора, които са чувствителни към аспирина и нестероидните противовъзпалителни средства, могат да бъдат едновременно чувствителни и към бензоената киселина и Тартразина⁷.

Поради тези причини, при прилагането на оцветители в храните, следва да се спазват стриктно изискванията на законодателството по отношение на това, при кои хранителни категории могат да се прилагат, и по отношение на тяхното обявяване върху етикетите на готовите храни.

⁶ https://focalpointbg.com/images/stories/additives_Vachkova-r.pdf - Становище относно безопасността на добавките в храните, ст.н.с. д-р Р.Вачкова-Петрова,дмн

⁷ https://focalpointbg.com/images/stories/azo-colors_RVachkova-r.pdf - Оценка за безопасност на азо-оцветителите, разрешени за влагане в храни в ес, Ст.н.с. д-р Румяна Вачкова-Петрова

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

Следващите по честота несъответствия, обявявани чрез системата RASFF са свързани с неправилната и незаконна употреба на консерванти, различни от сулфитите.

И през четирите години, бензоената киселина (E210) е най-често нотифицираният консервант, последвана от сорбиновата киселина (E 200) и други консерванти, като нитрити, низин (E 243), натриев метабисулфит (E 223) и др. Най-често нотифицираните храни са безалкохолните напитки (особено през 2020 г.), сладка, готови ястия, месни продукти и др. Специално бензоената киселина (E210) и другите бензоати (E211, E212, E213, E214, E215, E216, E217, E218 и E219) се използват като консерванти, чрез които се предотвратява развитието на дрожди и плесени главно в безалкохолните напитки. Известни са случаи на чувствителност към бензоената киселина и то главно у малки деца, страдащи от астма или екзема⁸.

От останалите функционални класове добавки в храните, интерес представляват сгъстителите, стабилизаторите и емулгаторите. През 2020 г., се наблюдава тенденция към нарастване на броя на нотификациите, отнасящи се до тези класове. Най-често нотифицираната добавка от тях е карагенан (E 407), който се използва главно в захарни изделия, по-специално желирани бонбони. Когато се използва в изделия, за които не е разрешен, особено за желирани бонбони, съществува риск от засядане в гърлото и задушаване, поради тяхната форма, консистенция и малък размер. Няколко от нотификациите в системата RASFF предупреждават именно за такъв риск. Останалите нотификации се отнасят за нерегламентирано използване на коняк (E 425), агар (E 406), гуаранова гума (E412) и др., като броят им през 2018 г. и 2019 г. е по- малък, а през 2021 г. има само една нотификация, отнасяща се до сгъстителите.

През 2021 г. и в по-малка степен през 2020 г., съществен е броят на нотификациите, отнасящи се до функционалните класове антиоксиданти и регулатори на киселинността. За 2021 г. това е второто по брой нотификации установено несъответствие при влагане на добавки в храните. Най-често са установявани нарушения, свързани с антиоксиданта аскорбинова киселина (E 300), чието нерегламентирано прилагане най-често е констатирано в рибни продукти. Следват нотификациите, свързани с антиоксиданта калциево динариев етилен диамин тетраацетат (*Calcium disodium EDTA* или E 385). Нерегламентираното прилагане на тази добавка най-често е констатирано при безалкохолни напитки.

По отношение на несъответствията, отнасящи се за функционалния клас на подсладителите, техният брой е сравнително малък, като за 2020 г. се наблюдава тенденция към повишаването им, а през 2021 г. има само една такава нотификация. Най-

⁸ https://focalpointbg.com/images/stories/additives_Vachkova-r.pdf - Становище относно безопасността на добавките в храните, ст.н.с. д-р Р.Вачкова-Петрова,дмн

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

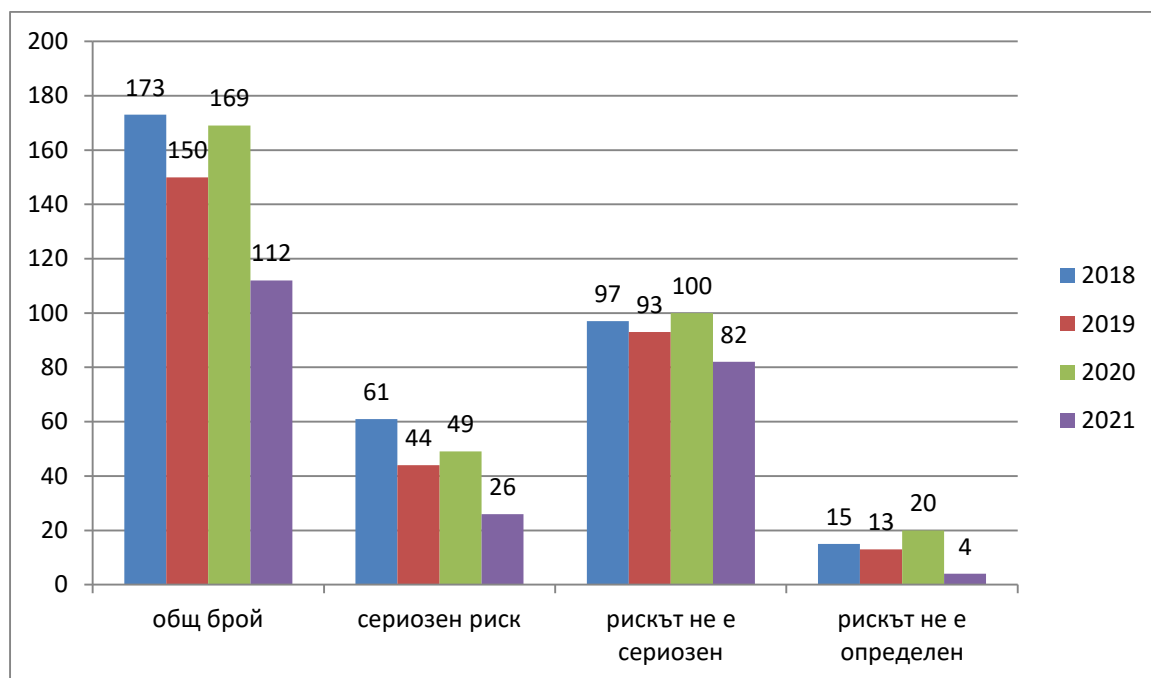

често регистрираният в системата RASFF подсладител е захарин (Е 954), а нотифицираните продукти са от категорията на захарните изделия.

За 2018 г., в системата RASFF прави впечатление сравнително високият брой нотификации, касаещи прилагане на вещества, които не са разрешени за използване като добавки в храните. Най-често нотифицираното вещество е натриевият хлорит, който е вложен незаконно в хранителни добавки.

Сравнителен анализ на степента на здравния риск, свързан с нотифицираните за добавки в храни в системата RASFF за периода 2018 - 2021 г.

През периода 2018 – 2021 г., при голяма част от нотификациите относно добавки в храните е преценено, че установените несоответствия не представляват сериозен риск за човешкото здраве. Процентът на нотификациите за 2018 г., при които рискът за консуматора е определен като сериозен е по-голям от процента на нотификациите със сериозен риск за 2019 г., 2020 и 2021 г.. (виж **Фигура 5**).

Фигура 5: RASFF нотификации за добавки в храни по степен на риска за здравето на консуматорите и по години

RASFF нотификации за добавки в храни, свързани с България

За периода 2018 - 2021 г., България е упомената в 16 бр. нотификации: 9 бр. нотификации за предупреждение, 5 бр. нотификации за отхвърляне на граничен пункт и две нотификации за информация, изискващи проследяване (**Фигура 6**). От общия брой на нотификациите, 4 бр. са изходящи (България е уведомяващата държава) и са

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

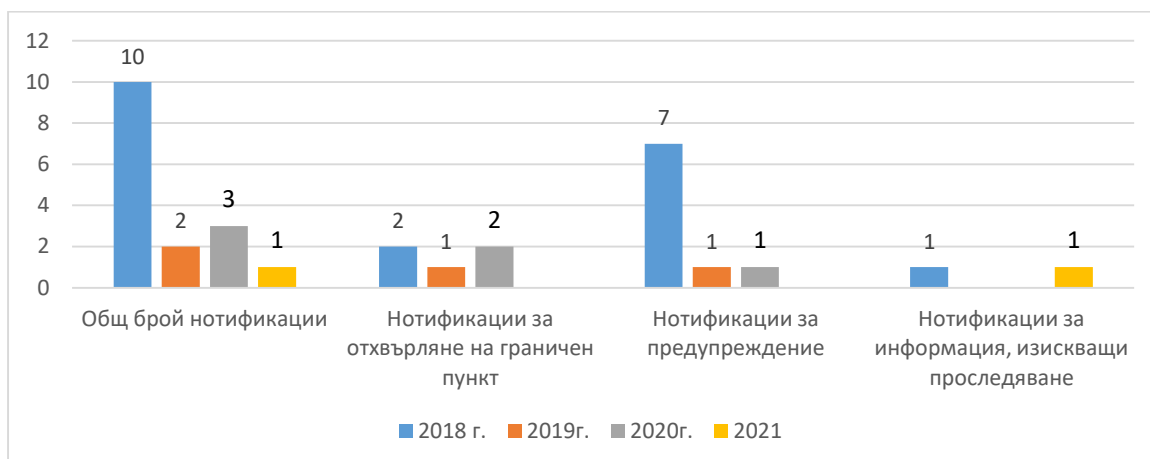

нотификации за отхвърляне на граничен пункт, като всички се отнасят за сушени плодове, в които са установени твърде високи нива на сулфит.

Фигура 6: RASFF нотификации за добавки в храни, свързани с България, по вид за периода 2018 – 2021 г.

От 16-те нотификации по системата RASFF относно добавки в храните, в които се упоменава България, 10 бр. са издадени през 2018 г., съответно 2 бр. за 2019 г., 3 броя за 2020 г. и една за 2021 г. (Фигура 7).

Фигура 7: RASFF нотификации за добавки в храни, свързани с България, по вид и по години

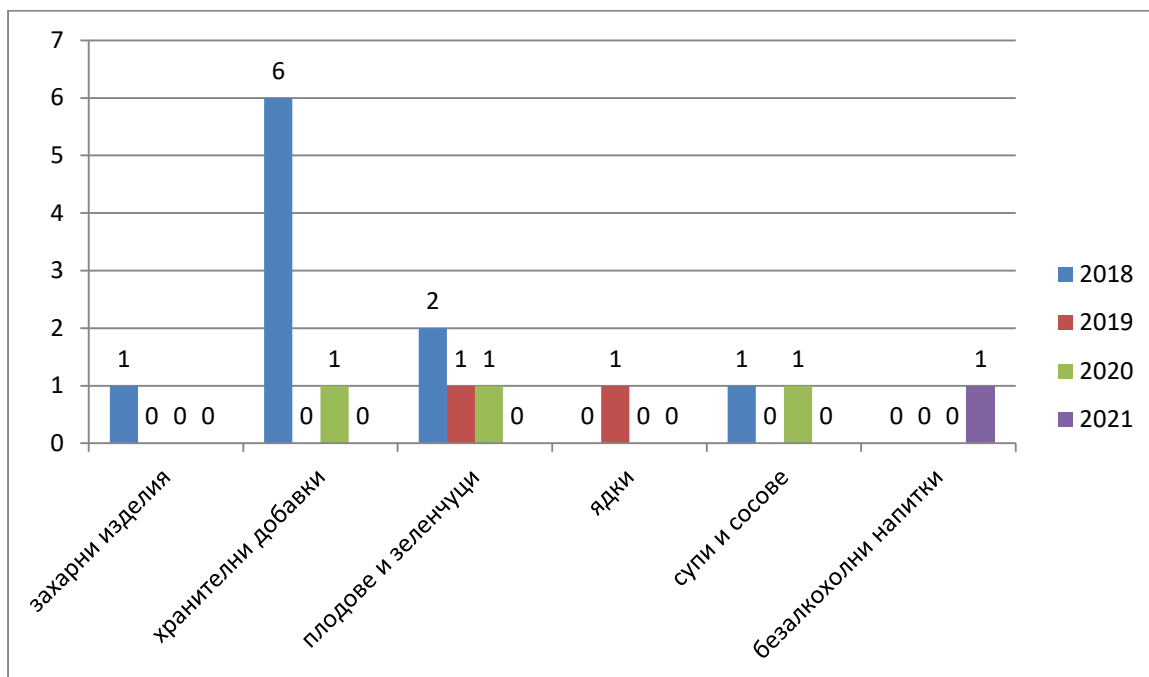
Разпределението на нотификациите по категории хранителни продукти и по функционални класове на добавките в храни за съответните години от анализирания период е показано на Фигури 8 и 9.

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

Фигура 8: RASFF нотификации за добавки в храни, свързани с България, по категории храни и по години

Фигура 9: RASFF нотификации за добавки в храни, свързани с България, по функционални класове на добавките и по години

Графиките показват, че през тези години преобладават несъответствията, свързани със съдържанието в храните на твърде високи нива на сулфити и недеклариран сулфит, а засегнатите продукти са от категориите храни: хранителни добавки, плодове и зеленчуци (сушени плодове) и ядки (кокосови стърготини). Две нотификации касаят влагане на вещества, които не са разрешени за използване като добавки в храните (натриев хлорит). Това вещество е установено в инстантни спагети и хранителни добавки. Една нотификация се отнася до използване на непозволено количество

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

консервант (пропилен гликол в безалкохолна напитка).. Нотификацията, отнасяща се до кофеин в хранителни добавки е издадена на базата на установен риск от предозирание на веществото в храни за спортисти, а нотификацията, касаеща нерегламентирано прилагане на оцветители се отнася за твърде високи нива на оцветителя E151 - Диамантено черен BN, Черен блестящ PN (*Brilliant Black BN, Black PN*) в захарни изделия (дъвки с аромат на кола).

При сравняването на данните от системата RASFF за четирите години, прави впечатление високият брой нотификации през 2018 г. (10 бр.), като 8 бр. от тях се отнасят до нерегламентирано прилагане на сулфит в хранителни добавки, лимонов концентрат и сушени плодове, а останалите нотификации се отнасят до вещество, неразрешено за употреба, като добавка в храната и риск от предозирание на кофеин в храни за спортисти. През 2019 г., се наблюдава значителен спад в броя на нотификациите (2 бр. – твърде високи нива и недеklarирано влагане на сулфит в сушени плодове и кокосови стърготини). През 2020 г., те са 3 бр. (твърде високи нива на сулфит в сушени плодове, установяване на неразрешеното за използване, като добавка в храните, натриев хлорит в инстантни спагети и наличие на твърде високо съдържание на кофеин в хранителна добавка). През 2021 г. се наблюдава спад в броя на нотификациите (само една – за непозволено количество консервант пропилен гликол в безалкохолна напитка).

От всички 16 бр. нотификации, издадени за периода 2018 – 2021 г., при **9 бр. нотификации, рискът е класифициран, като сериозен**, при 6 бр. нотификации, е определено, че „рискът не е сериозен“, а при една нотификация – рискът не е определен.

Изводи и тенденции:

На база на проучване на данните от системата RASFF за периода 2018 – 2021 г. относно нотификациите, свързани с добавки в храните, могат да се направят следните изводи:

1. През 2021 г. броят на нотификациите, отнасящ се до добавки в храните е по-нисък в сравнение с броя на нотификациите за всички предходни години;
2. През 2021 г. се наблюдава тенденция към увеличаване на броя нотификации за информация за насочване на внимание;
3. През 2018 г. и 2019 г. най-голям брой нотификации се отнасят за категориите храни плодове и зеленчуци, докато през 2020 г., най-голям брой несъответствия са констатирани при захарни изделия, последвани от нотификациите, отнасящи се до плодове и зеленчуци, чиито брой остава голям. През 2021 г. най-много несъответствия са установени в риба и рибни продукти, ракообразни и продукти

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

от тях, следвани от плодове и зеленчуци, безалкохолни напитки, захарни изделия, зърнени храни и хлебни изделия, смесени хранителни продукти, готови ястия и закуски;

4. И през четирите години най-често установяваните несъответствия са недекларираното влагане и високите нива на сулфити в храните, като броят на нотификациите относно нерегламентирано прилагане на сулфити е най-голям през 2018 г.;
5. По отношение на нерегламентираната употреба на добавки в храни след сулфитите, най-често това се установява за оцветителите, като броят на несъответствията нараства, при което той е най-висок през 2020 г. Най-често нотифицираните категории храни са зърнени храни, печива и захарни изделия;
6. И през четирите години нотификациите, свързани с консерванти, след сулфитите, най-често се отнасят за бензоена киселина (E210), следвана от сорбинова киселина (E 200);
7. През 2021 г., се наблюдава тенденция към нарастване на броя на нотификациите, отнасящи се до функционалните класове на добавки в храните антиоксиданти и регулатори на киселинността.

Изготвил:

инж. Светлана Савова – старши експерт в дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“ при ЦОРХВ

25.01.2021 г.

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

